

Σύλλογος Αρχαίας Ελληνικής Φιλοσοφίας «σὺν Ἀθηνᾶ»

synathena.wordpress.com
philosophia.ancilla@gmail.com

Αρχαία Ελληνική Φιλοσοφία: πολιτική ηθική, δικαιοσύνη και επιστήμη

Πέμπτη, 4 Απριλίου 2013, 5^ο Γενικό Λύκειο Καβάλας

- Η αρχαία ελληνική φιλοσοφία καλύπτει περισσότερο από 7 αιώνες στοχασμού.
- Αποτελεί γενέτειρα των περισσότερων επιστημών.
- Είναι ένας θησαυρός πάνω στον οποίο καθόμαστε χωρίς να το γνωρίζουμε.
- Η αρχαία ελληνική φιλοσοφία είναι η πιο σημαντική συμβολή του αρχαιοελληνικού κόσμου στον παγκόσμιο πολιτισμό.
- Αποτελεί τις βάσεις του δυτικού πολιτισμού, ενώ παρουσιάζει ταυτόχρονα σημεία σύγκλισης και με μείζονες πολιτισμούς της ανατολής.
- Το περιεχόμενο της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας έχει πολύ μεγάλη συγχρονική χρησιμότητα, γι αυτό και όσοι το γνωρίζουν οφείλουν να το επισημάνουν.
- Κάθε γενιά έχει ευθύνη προς τις επόμενες να προσφέρει το καλύτερο που μπορεί, το καλύτερο που επιτρέπουν οι εκάστοτε συνθήκες.
- Σε αυτό το πλαίσιο σας κάνουμε σήμερα κι εμείς αυτή την επιλεκτική παρουσίαση, με την ελπίδα ότι θα αναζητήσετε περισσότερες ευκαιρίες καλύτερης γνωριμίας με το περιεχόμενο της σκέψης των αρχαίων Ελλήνων στοχαστών, όχι ως θαυμαστές, αλλά και ως συνεχιστές τους.

ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΗΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ ΤΟΥΣ... ΘΕΛΑΝ ΝΑ ΚΑΤΑΛΑΒΟΥΝ, ΕΙΧΑΝ ΠΕΡΙΕΡΓΕΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ (ΦΥΣΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ), ΣΥΖΗΤΟΥΣΑΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥΣ, ΔΕΝ ΘΕΩΡΟΥΣΑΝ ΟΤΙ ΞΕΡΟΥΝ ΗΔΗ, ΔΕΝ ΠΕΡΙΜΕΝΑΝ ΝΑ ΤΟΥΣ ΠΟΥΝ ΟΙ ΑΛΛΟΙ ΤΙ ΝΑ ΝΟΜΙΖΟΥΝ, ΘΕΛΑΝ ΝΑ ΚΑΤΑΝΟΗΣΟΥΝ ΚΑΙ ΝΑ ΒΡΟΥΝ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ, ΜΕ ΜΕΤΡΙΟΠΑΘΕΙΑ, ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΗΝ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ. ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥΣ Η ΓΝΩΣΗ ΗΤΑΝ ΑΥΤΑΞΙΑ [ΑΞΙΑ ΑΠΟ ΜΟΝΗ ΤΗΣ], ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΑΜΕΣΑ ΣΥΝΔΕΔΕΜΕΝΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΤΥΧΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ.

Α. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΗΘΙΚΗ

ΑΠΟ ΤΟ 5^ο ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΑ: Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΩΣ ΣΩΜΑ

ἔχομεν οὖν τι μείζον κακὸν πόλει ἢ ἐκεῖνο ὃ ἂν αὐτὴν [462b] διασπᾶ καὶ ποιῆ πολλὰς ἀντί μιᾶς; ἢ μείζον ἀγαθὸν τοῦ ὃ ἂν συνδῆ τε καὶ ποιῆ μίαν; «ἔχουμε λοιπόν κάτι κακό για την πόλη μεγαλύτερο από εκείνο που την διασπᾶ και την καθιστά πολλές αντί μίας; Ἡ ἀγαθὸ μεγαλύτερο από εκείνο που ἔχει ἀποτέλεσμα την συνοχή [το δέσιμο μεταξύ των μερῶν] και την κάνει μία;» οὐκ ἔχομεν. «Δεν ἔχουμε.»

οὐκοῦν ἢ μὲν ἡδονῆς τε καὶ λύπης κοινωμία συνδῆι, ὅταν ὅτι μάλιστα πάντες οἱ πολῖται τῶν αὐτῶν γιγνομένων τε καὶ ἀπολλυμένων παραπλησίως χαίρωσι καὶ λυπῶνται; «Λοιπόν φέρνει συνοχή η συμμετοχή στην χαρά και την λύπη, όταν κατά το δυνατό ὅλοι οι πολῖτες παραπλήσια χαίρονται ἢ λυποῦνται για τα ἴδια γεγονότα ἢ τις ἴδιες συμφορές;»

παντάπασι μὲν οὖν, ἔφη. «Απόλυτα, εἶπε.»

[...] καὶ ἦτις δὴ ἐγγύτατα ἐνὸς ἀνθρώπου ἔχει; οἷον ὅταν πού ἡμῶν δάκτυλός του πληγῇ, πᾶσα ἢ κοινωνία ἢ κατὰ τὸ σῶμα πρὸς τὴν ψυχὴν τεταμένη εἰς μίαν σύνταξιν τὴν τοῦ ἄρχοντος ἐν αὐτῇ ἦσθετό τε καὶ πᾶσα ἅμα συνήλησεν μέρους πονήσαντος ὅλη, καὶ οὕτω δὴ λέγομεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος τὸν δάκτυλον ἀλγεῖ: «Καὶ [δεν κυβερνάται ἀριστα] ἡ πόλις που μοιάζει ὅσο γίνεται περισσότερο στον οργανισμό του ἀνθρώπου; Ὅπως ὅταν τραυματιστεῖ κάποιου τὸ δάχτυλο, ολόκληρη ἡ ἐνότητα που διαπερνᾷ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴ καὶ εἶναι οργανωμένη σε ἓνα σύνθετο σύστημα, στο σύστημα του κυρίαρχου στοιχείου τῆς ἐνότητας, τὸ ἀντιλαμβάνεται σε μίαν στιγμὴ καὶ υποφέρει ἀμέσως ολόκληρη, καὶ ἔτσι λέμε πως τὸν ἄνθρωπο τὸν πονάει τὸ δάχτυλό του.»

καὶ περὶ ἄλλου ὅτου οὖν τῶν τοῦ ἀνθρώπου ὁ αὐτὸς λόγος, περὶ τε λύπης πονοῦντος μέρους καὶ περὶ ἡδονῆς ῥαϊζοντος; «Καὶ τὰ ἴδια δὲν λέμε καὶ γιὰ ἄλλα μέλη του ἀνθρώπινου σώματος, ὅτι αὐτὸς υποφέρει ὅταν κάποιο μέρος του πονᾷ καὶ νιώθει εὐχαρίστηση ὅταν [ἐκεῖνο] θεραπεύεται;» ὁ αὐτὸς γάρ, ἔφη: καὶ τοῦτο ὁ ἐρωτᾶς, τοῦ τοιούτου ἐγγύτατα ἢ ἀριστα πολιτευομένη πόλις οἰκεῖ. «Τὰ ἴδια λέμε, εἶπε. Πράγματι με τρόπο παραπλήσιο σε αὐτὰ που ρωτᾶς συμπεριφέρεται/ἀντιδρᾷ ἡ πόλις που κυβερνάται με τὸν καλύτερο δυνατὸ τρόπο.»

ἐνὸς δὴ οἶμαι πάσχοντος τῶν πολιτῶν ὅτι οὖν ἢ ἀγαθὸν [462e] ἢ κακὸν ἢ τοιαύτη πόλις μάλιστα τε φήσει ἑαυτῆς εἶναι τὸ πάσχον, καὶ ἢ συνησθήσεται ἅπαντα ἢ συλλυπήσεται. «Καὶ ἓνας τότε νομίζω ἀπὸ τοὺς πολίτες νὰ υποστή κάτι καλὸ ἢ κακὸ, ἡ τέτοιου εἶδους πόλις οἰκισθῆναι ἢ θεωρήσει ὅτι εἶναι δικό της [μέρος] αὐτὸ που πάσχει καὶ εἴτε θὰ χαρεῖ ολόκληρη μαζί με αὐτό, εἴτε θὰ λυπηθεῖ μαζί με αὐτό.»

ἀνάγκη, ἔφη, τὴν γε εὐνομον. «Αναγκαστικά, εἶπε, εφόσον εἶναι εὐνομούμενη.»

ΤΙ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ ΕΙΧΕ Η ΚΛΑΣΙΚΗ ΑΘΗΝΑ

ΘΟΥΚΥΔΙΔΗ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ (Θουκυδίδης, *Ἱστοριῶν* Β' 37, 40)

καὶ ὄνομα μὲν διὰ τὸ μὴ ἐς ὀλίγους ἀλλ' ἐς πλείονας οἰκεῖν δημοκρατία κέκληται: «καὶ ονομάζεται δημοκρατία, γιὰτὶ ἐδράζεται ὄχι σε κάποιους ὀλίγους ἀλλὰ σὲν πλειονότητα»

ΙΣΟΤΗΤΑ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ-ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΔΙΑΦΟΡΟΥΣ ΡΟΛΟΥΣ, ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΑΞΗ

μέτεστι δὲ κατὰ μὲν τοὺς νόμους πρὸς τὰ ἴδια διάφορα πᾶσι τὸ ἴσον, κατὰ δὲ τὴν ἀξίωσιν, ὡς ἕκαστος ἐν τῷ εὐδοκίμῳ, οὐκ ἀπὸ μέρους τὸ πλέον ἐς τὰ κοινὰ ἢ ἀπ' ἀρετῆς προτιμᾶται, «γιὰ μὲν τὶς ἰδιωτικὲς διενέξεις παρέχεται ἰσονομία σὲν ὅλους, ὡς πρὸς τὴν καταξίωση ὁμῶς, ὡς ὁ καθένας εὐδοκίμῳ σὲν κάτι, ἔτσι καὶ προτιμᾶται γιὰ τὴν ἀνάληψη δημόσιου λειτουργήματος, με κριτήριον τὴν προσωπικὴν του ἀξία καὶ ὄχι τὴν κοινωνικὴν τάξιν του»

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

οὐδ' αὖ κατὰ πενίαν, ἔχων γέ τι ἀγαθὸν δρᾶσαι τὴν πόλιν, ἀξιώματος ἀφανεία κεκώλυται. «καὶ οὐτε, ἀν ἔχει νὰ πράξει κάτι καλὸ γιὰ τὴν πόλιν, ἀλλὰ εἶναι φτωχός, παρεμποδίζεται ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν του ἀσημότητα»

ΤΙ ΛΕΝΕ ΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

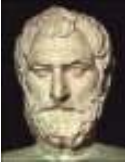
ΠΙΤΤΑΚΟΣ Ο ΜΙΤΥΛΗΝΑΙΟΣ

**Κρατίστην είναι δημοκρατίαν ὅπου τοῖς πονηροῖς οὐκ ἔξεστιν ἄρχειν
καὶ τοῖς ἀγαθοῖς οὐκ ἔξεστιν μὴ ἄρχειν.**

«Ἡ πιο καλή δημοκρατία είναι εκείνη όπου στους πονηρούς δεν επιτρέπεται να κυβερνούν και στους ενάρετους δεν επιτρέπεται να μην κυβερνούν».

ΘΑΛΗΣ Ο ΜΙΛΗΣΙΟΣ

**Κρατίστην είναι δημοκρατίαν τὴν μήτε πλουσίους ἄγαν μήτε πένητας
ἔχουσιν πολίτας.** «Ἡ πιο καλή δημοκρατία είναι εκείνη η οποία δεν έχει, ούτε πολύ πλουσίους ούτε πολύ φτωχούς πολίτες».

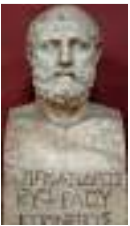
ΒΙΑΣ Ο ΠΡΙΗΝΕΥΣ

Κρατίστην είναι δημοκρατίαν ἐν ἣ πάντες ὡς τύραννον φοβούνται τὸν νόμον.
«Ἡ πιο καλή δημοκρατία είναι εκείνη όπου όλοι σαν τύραννο φοβούνται τον νόμο».

ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΗΘΙΚΗΣ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ

ΠΕΡΙΑΝΔΡΟΣ Ο ΚΟΡΙΝΘΙΟΣ

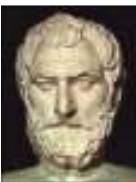
φίλοις εὐτυχοῦσι καὶ ἀτυχοῦσιν ὁ αὐτὸς ἴσθι. «στους φίλους σου να συμπεριφέρεσαι το ίδιο είτε ευτυχούν είτε δυστυχούν»

ΠΙΤΤΑΚΟΣ Ο ΜΙΤΥΛΗΝΑΙΟΣ

**συνετῶν ἀνδρῶν, πρὶν γενέσθαι τὰ δυσχερῆ, προνοῆσαι ὅπως μὴ
γένηται, ἀνδρείων δέ, γενόμενα εὖ θέσθαι.** «Οι συνετοί προνοούν για τις
δυσκολίες ώστε να μην γίνουν. Οι γενναίοι μπορούν να τις αντιμετωπίσουν
σωστά»

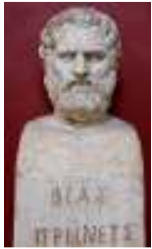
ΘΑΛΗΣ Ο ΜΙΛΗΣΙΟΣ

ὅσα νεμεσᾶς το πλησίον αὐτός μὴ ποιή
«Αυτά για τα οποία κατηγορεῖς τους άλλους να μην τα κάνεις ο ίδιος».

ΑΥΤΑ ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΣ. ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΗΓΕΤΕΣ...

ΒΙΑΣ Ο ΠΡΙΗΝΕΥΣ

**Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ μάλιστα ἂν ἔνδοξος γενέσθαι καὶ βασιλεὺς καὶ τύραννος, εἰ
πρῶτος χρῶτο τοῖς νόμοις τῆς πατρίδος.**

«Πιστεύω ότι ο πιο ἔνδοξος ηγέτης θα είναι αυτός που πρώτος ἀπ' όλους
τηρεῖ τους νόμους της πατρίδας»

ΣΟΛΩΝ Ο ΑΘΗΝΑΙΟΣ

**Δοκεῖ μάλιστα ἂν ἔνδοξος γενέσθαι καὶ βασιλεὺς καὶ τύραννος, εἰ
δημοκρατίαν ἐκ μοναρχίας κατασκευάσειε τοῖς πολίταις.**

«έλεγε ότι ο πιο ἔνδοξος ηγέτης θα είναι όποιος κάνει δημοκρατία ἀπό
μοναρχία προς όφελος των πολιτών»

Β. ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

ἐλέχθη γάρ που ὅτι καὶ δυνατώτερον καὶ ἰσχυρότερον εἶη ἀδικία δικαιοσύνης

«Εἰπώθηκε ότι η ἀδικία είναι πιο δυνατή και ἰσχυρή ἀπό την δικαιοσύνη.»

νῦν δέ γ', ἔφην, εἵπερ σοφία τε καὶ ἀρετὴ ἐστὶν δικαιοσύνη «εφόσον όμως η δικαιοσύνη είναι σοφία και ἀρετή» **ῥαδίως οἴμαι φανήσεται καὶ ἰσχυρότερον ἀδικίας, ἐπειδή περ ἐστὶν ἀμαθία ἢ ἀδικία** εύκολα θα φανεί ότι είναι πιο ἰσχυρή ἀπό την ἀδικία, γιατί η ἀδικία είναι ἀμάθεια» (Πλάτων, *Πολιτεία* 351.a.2-5)

- Με διεξοδική διερεύνηση ἀποκαλύπτεται ότι η ἀδικία ἔχει τέτοια δύναμη ὥστε, ὅπου παρουσιάζεται, εἴτε πολιτεία είναι αὐτή, εἴτε οἰκογένεια, εἴτε στράτευμα, το καθιστά ἀδύνατο να ενεργεῖ ὡς κάτι ενιαίο.
- Και αὐτό λόγω της ἀσυμφωνίας και της διχόνοιας, καθὼς και ἐχθρικό ἀπέναντι στον ἴδιο τον εαυτό του και σε κάθε ἀντίπαλο, ἀκόμη και στον δίκαιο.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ἄλλ' εὖ γε σὺ ποιῶν, ὦ ἄριστε. τόδε δέ μοι λέγε: «κάνε μου όμως ἐσὺ αὐτή τη χάρη και πες μου» **ἄρα εἰ τοῦτο ἔργον ἀδικίας, μῖσος ἐμποιεῖν ὅπου ἂν ἐνῆ,** «δεν είναι αὐτό ἔργο της ἀδικίας, να προκαλεῖ το μῖσος ὅπου ἐμφανιστεῖ;»

οὐ καὶ ἐν ἐλευθέροις τε καὶ δούλοις ἐγγιγνομένη μισεῖν ποιήσει ἀλλήλους καὶ στασιάζειν καὶ ἀδυνάτους εἶναι κοινῇ μετ' ἀλλήλων πράττειν; «δεν κάνει και τους ἐλεύθερους και τους δούλους να μισοῦν ο ἕνας τον ἄλλο και να ἐξεγείρονται και δεν καθιστά ἀδύνατη τη μεταξύ τους συνεργασία;»

ΘΡΑΣΥΜΑΧΟΣ πάνυ γε. «Και βέβαια.» (Πλάτων, *Πολιτεία* 351.d.8-e.2)

οὐκοῦν τοιάνδε τινὰ φαίνεται ἔχουσα τὴν δύναμιν, οἴαν, ᾧ ἂν ἐγγένηται, εἴτε πόλει τινὶ εἴτε γένει εἴτε στρατοπέδῳ εἴτε ἄλλῳ ὄτῳ, πρῶτον μὲν ἀδύνατον αὐτὸ ποιεῖν πράττειν μεθ' αὐτοῦ διὰ τὸ στασιάζειν καὶ διαφέρεσθαι, ἔτι δ' ἐχθρὸν εἶναι ἑαυτῷ τε καὶ τῷ ἐναντίῳ παντὶ καὶ τῷ δικαίῳ; οὐχ οὕτως; «Δεν ἔχει λοιπὸν τέτοια δύναμη [ἡ ἀδικία] ὥστε, ὅπου εμφανίζεται, εἴτε σε πόλη, εἴτε σε οικογένεια, εἴτε σε στρατόπεδο ἢ οπουδήποτε αλλοῦ, το καθιστᾷ αδύνατο να ενεργήσει σαν σώμα λόγω των εξεγέρσεων και της διχογνωμίας, και το κάνει να εἶναι εχθρὸς πρὸς τον εαυτό του και πρὸς κάθε ἄλλον ἀκόμη και τον δίκαιο;» (Πλάτων, *Πολιτεία* 351.e.3-352a.4)

ΘΡΑΣΥΜΑΧΟΣ πάνυ γε. «Και βέβαια.»

ΑΠΟ ΤΟ 3^ο ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΑ

τί δὲ ἂν αὐτὸν γυμναστικῇ πολλὰ πονῆ καὶ εὐωχῆται εὖ μάλα, μουσικῆς δὲ καὶ φιλοσοφίας μὴ ἄπτηται; οὐ πρῶτον μὲν εὖ ἰσχων τὸ σῶμα φρονήματός τε καὶ θυμοῦ ἐμπίμπλαται καὶ ἀνδρειότερος γίγνεται αὐτὸς αὐτοῦ; «τι θα γίνει ὁμως με κάποιον που γυμνάζεται σκληρά, τρώγει και πίνει με το παραπάνω, αλλά που με τη μουσική, την ποίηση, την φιλοσοφία δεν ἔχει καμία σχέση; Αρχικά δεν θα εἶναι σε καλή σωματική κατάσταση, γεμάτος αυτοπεποίθηση και θάρρος, πιο αντρεωμένος κι απ' ὅτι εἶναι το φυσικό του;» **Και μάλα γε.** «Και πολύ μάλιστα.»
 τί δὲ ἐπειδὴν ἄλλο μηδὲν πράττει μηδὲ κοινωνῆ Μούσης [411d] μηδαμῆ; οὐκ εἴ τι καὶ ἐνῆν αὐτοῦ φιλομαθὲς ἐν τῇ ψυχῇ, ἅτε οὔτε μαθήματος γευόμενον οὐδενὸς οὔτε ζητήματος, οὔτε λόγου μετίσχον οὔτε τῆς ἄλλης μουσικῆς, ἀσθενὲς τε καὶ κωφὸν καὶ τυφλὸν γίγνεται, ἅτε οὐκ ἐγειρόμενον οὐδὲ τρεφόμενον οὐδὲ διακαθαίρομένων τῶν αἰσθήσεων αὐτοῦ [...] «τί θα συμβεῖ ὁμως ἄμα δεν κάνει τίποτε ἄλλο και δεν ἔχει την παραμικρὴ επαφή με τις Μούσες; Ἀκόμη και αν υπήρχαν στην ψυχή του κάποια ψήγματα φιλομαθείας, επειδὴ ὁ ἄνθρωπος αὐτός οὔτε να μάθει οὔτε να ερευνήσει τίποτε δοκιμάζει οὔτε κι οτιδήποτε ἄλλο που να σχετίζεται με την πνευματικὴ αναζήτηση και την καλλιέργεια, η ἐφεσὴ του ἐκεῖνη για τη γνώση αδυνατίζει και καταντᾷ κουφή και τυφλή, καθὼς οὔτε σε εγρήγορση κρατιέται οὔτε τρέφεται οὔτε οι αἰσθήσεις αὐτοῦ του ἀνθρώπου καθαρίζονται[.].»

ΠΕΡΙΓΡΑΦΕΙ ΕΔΩ Ο ΠΛΑΤΩΝΑΣ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΕΠΑΦΗ ΚΑΙ ΔΕΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙ ΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ, ΜΕ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΝΑ ΧΑΝΕΙ ΤΗΝ ΦΙΛΟΜΑΘΕΙΑ ΤΟΥ, ΝΑ ΚΑΤΑΝΤΑ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΝΩΘΟΣ ΚΑΙ ΝΑ ΕΠΙΛΥΕΙ ΤΑ ΠΑΝΤΑ ΜΕ ΤΗ ΒΙΑ..

μισόλογος δὴ οἶμαι ὁ τοιοῦτος γίγνεται καὶ ἄμουσος, καὶ πειθοῖ μὲν διὰ λόγων οὐδὲν ἔτι χρῆται, βία δὲ καὶ ἀγριότητι ὥσπερ θηρίον πρὸς πάντα διαπράττεται «Νομίζω ὅτι ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος καταντᾷ εχθρὸς του λόγου, ἄνθρωπος χωρὶς καλλιέργεια και καθόλου δεν χρησιμοποιεῖ την πειθὴ με τα λόγια, αλλά εκπληρώνει τους στόχους του με βία και αγριότητα, σαν θηρίο»

- Η βία γενικά δεν εἶναι μόνο σωματική, μπορεί να εἶναι λεκτική, αριθμητική, ψυχολογική κ.ά.
- Προτεραιότητα ἔχει ὁ λόγος, με την ἔννοια της λογικῆς και την ἔννοια του διαλόγου, εφόσον παρέχονται οι προϋποθέσεις, τουλάχιστον στις μεταξύ μας σχέσεις, στις σχέσεις με τους δικούς μας ἀνθρώπους (φίλους, οικογένεια κτλ.)
- Εἶναι ἀλήθεια πως στην ιστορία του ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ πολλά πράγματα, και καλά πράγματα που απολαμβάνουμε σήμερα, π.χ. η ελευθερία μας, η δημοκρατία κτλ. ἐγίναν με την βία.
- Ἀς εἶναι ὁμως αὐτὸ η τελευταία μας ἐπιλογή, ὅταν δεν παρέχονται προϋποθέσεις διαλόγου ἢ ἄλλη εναλλακτικὴ λύση.

Γ. ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΠΕΡΙΑΝΔΡΟΣ Ο ΚΟΡΙΝΘΙΟΣ

Μελέτη τὸ πᾶν.

«Να εξετάζεις τα πάντα.»

ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ

ἔλεγε βούλεσθαι μᾶλλον μίαν εὐρεῖν αἰτιολογίαν ἢ τὴν Περσῶν οἱ βασιλείαν γενέσθαι. «Ἐλεγε ὅτι προτιμούσε περισσότερο να βρει μία εξήγηση/αιτιολογία [για ένα πράγμα], παρά να γίνει δικό του το βασίλειο της Περσίας.»

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Οι αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι με πολύ λιγότερη γνώση διαθέσιμη εκείνη την εποχή και με πολύ λιγότερες ανέσεις κάναν αξιοθαύμαστες και διαχρονικές παρατηρήσεις για τη φύση και τον άνθρωπο.
- Αν μπορούσαμε να υιοθετήσουμε το σκεπτικό και την στάση τους, με όλα όσα διαθέτουμε σήμερα και όλα όσα έχει στο μεταξύ ανακαλύψει η επιστήμη, μπορούμε να χτίσουμε πάνω στους κόπους των προηγούμενων και να ανοίξουμε τον δρόμο προς την βελτίωση της ζωής των ανθρώπων *urbi et orbi*.

ΕΠΙΚΟΥΡΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΜΕΝΟΙΚΕΑ (ΜΑΘΗΤΗ ΤΟΥ)

Ἐπίκουρος Μενοικεῖ χαίρειν. «ο Επίκουρος χαιρετά τον Μενοικέα»
Μήτε νέος τις ὦν μελλέτω φιλοσοφεῖν, «οὔτε ὅταν εἶναι νέος κανείς να αργοπορεῖ στο να φιλοσοφήσει»
μήτε γέρον ὑπάρχων κοπιάτω φιλοσοφῶν «οὔτε ὅταν προχωρήσει στην ηλικία να κουράζεται να φιλοσοφεί»
οὔτε γὰρ ἄωρος οὐδείς ἐστιν οὔτε πάρωρος πρὸς τὸ κατὰ ψυχὴν ὑγιαῖνον. «ποτέ δεν εἶναι νωρίς ή αργά για να επιδιώξει κανείς την υγεία της ψυχής»
ὁ δὲ λέγων ἢ μήπω τοῦ φιλοσοφεῖν ὑπάρχειν ἢ παρεληλυθέναι τὴν ὥραν ὁμοίως ἐστὶ τῷ λέγοντι πρὸς εὐδαιμονίαν ἢ μήπω παρεῖναι τὴν ὥραν ἢ μηκέτι εἶναι τὴν ὥραν. «ὅποιος λέει πως δεν ήρθε ακόμη η ώρα για την φιλοσοφία ή ὅτι έχει παρέλθει, εἶναι σαν να λέει ὅτι εἶναι νωρίς ή πέρασε ή ώρα για να ευτυχήσει κανείς.»

(Διογένης Λαέρτιος 10.121 a 5-122.5)